

Impulser til handlingsprogrammer

Publ. i BIXEN 2, 1977, s. 59-63. Anne Lise Andreassen m.fl.: Børnemarked. Kritik af børnemedier og -miljøer. København: Borgen 1976.

Meget af det, der laves nu i disse sammenhænge, starter op med en besværgelse af kriser, tilbageslag, højrebølge, nedskæringer, censur, disciplinering. En besværgelse af chokket efter den euforiske opstart for nogen år siden. De hårde realiteter sætter sig som afmagt, isolation og udvejsløshed. Kampen for ændrede vilkår også for børnene bliver defensiv, oplevelsen af at være led i en gennemslagskraftig bevægelse svækkes. Rådløshed og splittelse bliver resultat. Teorierne kører mod det byzantinske og virker blokerende på praksis.

Der er en realitet i oplevelsen, men den har en anden side. Under overfladen er der også sket en styrkelse på nogen fronter og ikke kun på dem, der manifesterer sig i åbne konfrontationer. På den delfront, som BIXEN er et organ for, er den dobbelthed også synlig. Børnenes vilkår er under hårdt pres som sagt og erfaret til hudløshed. Det samme gælder muligheden for at sætte en »frigørende« praksis igennem i institutioner og medier. Men samtidig har denne situation medført, at fundamentet for en modstand her er udviklet både teoretisk og praktisk, både i bredden og i dybden. Der er sket en bevidsthedsbevægelse på kampens vilkår, der er gjort erfaringer og udviklet større afklaring om situationen og muligheder. En tendens mod det proklamatoriske er afløst af en mere konkret involvering og bearbejdelse af faktiske forhold og fænomener.

BIXENs historie er fx udtryk for denne udvikling fra en snævert medieorienteret ideologikritik (i traditionel forlagsregi) over en bredere samfundsmæssig orientering til en selvforståelse som forum og kamporgan for etableringer af en socialistisk børneoffentlighed (jvf. nr. 6, 1976 indædtheden i programskriftet her er et udtryk for modstandspotentialerne). BIXEN er ikke enestående. Sammen med pædagogiske og lokale praksissammenhænge er den teoretiske behandling af hele socialisationsfeltet forstærket og efterhånden ikke så let at undgå i diverse uddannelsessammenhænge.

Børnemarked. Kritik af børnemedier og -miljøer er ligeledes et udtryk for dette. Den placerer sig som et led i en række af kritiske analyser af det kapitalistiske samfunds socialisationsagenter.

Bogen behandler i en række artikler specielt de medier, der indgår i børns fritidsforbrug (legetøj, film, TV, teater, musik, fester mv.). Yderligere inddrages miljø og vareæstetik. Denne udvidelse af det traditionelle børnekulturfelt er vigtig:

For det første fordi analysen af disse elementer som repræsentative for en afgørende side af socialisationen, konkretiserer en helhedsforståelse af børns situation, konkretiserer at socialisationen er materielt forankret og gennemgribende organiseret. Dette sker ikke kun gennem de umiddelbare opdragelsesinstanser (familie, institutioner og bevidstheds-

industri), men også indirekte gennem den industri, der organiserer de fysiske omstændigheder og det sociale samvær, idet det iscenesættes gennem varekonsum. Vi kommunikerer i højere og højere grad gennem varer. Udvidelsen i bogens felt betyder således en politisering af private livsomstændigheder. Også børnenes »frie« tid beslaglægges i højere grad (fx også via fænomener som sport, klubber mv. som bogen inddrager i dette felt, men ikke behandler).

For det andet åbnes der herigennem for analyse og bevidsthed om, hvorledes en stadig større del af den direkte pædagogiske indsats formidles gennem varer, fx gennem den kompensatoriske indlæringspædagogiks legetøj, spil, emnematieraler, TV-stykker mv. Dens fremtrængen hænger sammen med kapitalens ekspansionsbehov og kvalificeringsbehov mht. arbejdskraft og også med de behov, der opstår gennem familiens mindskede egnethed til at varetage opdragelsen og gennem nedskæringerne i børneinstitutionerne – pædagogerne befries for pædagogikken og kan hellige sig pasningen af børn, apparatur og programmer. Deres arbejde rationaliseres. Nedskæringerne bliver led i en omfunktionering. Denne pædagogik vil i sin programmerede form i højere grad isolere, passivisere (selvom den siger: »aktiver«) og objektgøre børnene, og virke blokerende ind på deres erfaringsmuligheder omkring kollektiv organisering af det sociale samvær.

Denne sammenhæng behandles i flere af artiklerne, spec. hos Kirsten Poulsgård om TV og Jan Enggaard/ Suzanne Ringsted om legetøj.

For det tredje udfylder bogen et akut behov for kritisk materiale i fx pædagoguddannelserne. Denne uddannelsessam-

menhæng er bogen primært skrevet ind i. Her er den vigtig, fordi den bryder op mod tendensen til en lukket »teknisk« behandling og vurdering af disse områder. Den gør det, da den formidler dels en historisk helhedsforståelse som grundlag for arbejdet med dem, dels eksemplariske analyser af de konkrete fremtrædelser og dels problematiseringer af muligheder for overskridende praksis.

Brugsmuligheden styrkes af, at de fleste af artiklerne analyserer konkret og af at de er nået ud over det tunge teoretiske udtræk mod en anskueliggørende fremstilling. Flere af dem stiller metodiske redskaber og stoffelter frem til videre bearbejdelse. Den åbne problematiserende profil mod aktiv praksis og videre undersøgelsesarbejde er i denne forbindelse med til at øge brugbarheden, selvom den er svagere og oftest formuleret fra skrivebordet. Dette er erkendt og fastholdt som begrænsning og forpligtelse til videreudvikling. Det er som impuls giver til noget sådant på et kvalificeret grundlag, bogen har sin funktion her.

Denne overskridelse af bogens begrænsning, henvisningen til udviklingen af »handlingsprogrammer« er det centrale problem, der trænger sig på for hele arbejdet med børn, medier og socialisationsforhold. Både artiklerne og bogen som helhed eksemplificerer og formulerer det. I forordet specielt, tages der forbehold mod, at analyserne skulle føre til handlingslammelse og mediepuritanisme – og det er faktisk en nødvendighed. Der lurer her som i alle andre lignende analyser en udvejsløshed. Bogen sætter problemet frem og der kan være grund til at tage det op. Det kan eksemplificeres ved Agnete Didrichsens artikel, der i en forbilledlig klar og konkretiserende form fremstiller

barnelivet under kapitalismen og dermed en historisk teoretisk forståelseshorisont for bogen som helhed. Den udvikler logisk og målrettet ud fra samfundsmæssige grundbestemmelser en specifik bestemmelse af børns socialisationssituation og den kommercielle udnyttelses ideologiske og behovskompenserende funktion. Det er gjort stærkt, ubesværet af bombastisk teorioptrapning. Det kan læses, det går ind. Det er således pædagogisk set en af de vigtige artikler fra de senere år, derved at den samler og gør hele den teoretiske udvikling tilegnelig.

Alligevel ender artiklen med nærmest eksemplarisk at springe sig selv over. Det er godt det sker, for dermed sættes en grænse. Når det sker, er det nok bl.a. fordi analysen og teorien fører til et nulpunkt, hvor kapitalens logik restløst behersker det hele, og der ikke er meget andet at gøre end folde hænderne og afvente sammenbruddet – eller overskride grænsen.

I en »Efterskrift« vises hen til en ikke indoptaget dimension: børnenes egen erfaring, som er privatiseret, blokeret og udgrænset af den kapitalistiske offentlighed. Børnenes faktiske subjektive og klassespecifikke hverdag er ukendt land, berøvet ytringsmulighed. Her opstilles en handlemulighed i udviklingen af en anden børneoffentlighed funderet og organiseret om børnenes aktive bearbejdelse af deres livsomstændigheder som led i nedbrydelsen af mystificering, blokering og objektgørelse kropsligt og bevidsthedsmæssigt. Der sker således en henvisning til virkeligheden og praksis som tilbage-slag på teorien. Det springende punkt er her at modellen for at kunne fungere som forklaringsmodel tenderer mod at forklare fremtrædelserne i en restløs logik. Et eksempel herpå: Et centralt afsnit frem-

stiller modellen: »Det typiske barn«. Dette er nødvendigt for forståelsen af »Kapitalismens barn« og de grundlæggende faktorer, der bestemmer situation, bevidsthed og handlemuligheder. Men det er en (real)abstraktion, som det netop er sagen at overvinde i praksis. Det typiske barn er det objektgjorte barn med en påtvungen karaktermaske. Det virkelige barn rummer også modstanden i sig. Den kan aktualiseres, organiseres, udvikles i kollektiv kamp og udvikling af en modoffentlighed, hvori den slettede subjektive og fælles erfaring ytrer sig. Mediernes funktion ligger netop i dette felt i beslaglæggelsen af modstanden via kompensation og tingsliggørelse i individets passivt isolerede konsum. Modellen er ikke virkeligheden. Den må overskrides gennem praksis, som artiklen da også indirekte udsiger.

Den bevægelse som er eksemplificeret her strukturerer alle artiklerne, hvad der hænger sammen med det artikulerede og også i videre forstand påtrængende behov for udviklingen af handlemuligheder. Det viser således også hen til behovet for konkrete undersøgelser af og arbejde i forskellige børns faktiske livssituation. Mere specielt viser det hen til en inddragelse af et aspekt som er underfokuseret i de fleste af artiklerne: mediernes konkrete funktionen i og iscenesættelse af konsumsituationerne. Kirsten Poulsgård er noget inde på det i behandlingen af den skjulte læreplan i TV-udsendelser i forbindelse med den gennemgribende organisering, der sker af børns sanser og bevidsthed i konsumet.

En videreførelse i disse retninger af undersøgelser og »offentliggørelse« omkring konkret barneliv ville synliggøre undertrykkelsen i dens råhed, men også de modstandspotentialer, de energier, erfaringer og handlemuligheder, der er un-

der låg, og som medierne fungerer som ventiler og tilrettelæggere af.

Der er brug for handling på mange planer og bogen her er et godt redskab for udviklingen af nogen af dem, ikke mindst fordi den sætter sin egen grænse og viser hen til udvikling af handlingsalternativer og peger hen på, at disse må indgå i udviklingen af en bredere praksis, hvor medieproduktion kan fungere som redskab for indsigt, aktualisering af blokerede kropslige, bevidsthedsmæssige og sociale erfaringer, for udvikling af klassebevidsthed og handleevne. Der kan i den forbindelse være grund til at fastholde behandlingen i Søren Vinterbergs artikel af det kropslige og oplevelsesmæssige aspekt overfor en tendens i øvrigt til snævert at fokusere på bevidstgørelse, indsigt, forståelse.

Bogen suppleres af og supplerer selv

BIXEN i flere henseender, således får man det nok til nu mest udviklede handlingsprogram, når Hubert Franz' artikel om teater kombineres med artiklerne om samme emne i *BIXEN* 5, 76. (I øvrigt behandler *BIXEN* 76 nr. 4 og 5 samme problemkreds som bogen).

Der er kommet flere bøger om medier på det sidste (jvf. *BIXENS Huskeseddel*). En af dem *Massekommunikation* (Dansk lærerforeningen) rummer en artikel af Frans Mortensen og Jørn Møller om offentlighedsteori. Den fremstiller en offentlighedsmodel, som giver en sammenhængende baggrundsteori for bl.a. medierne. Den udfylder derved en dimension som *Børnemarked* ikke rummer, idet socialisationsaspektet her er forklaringsbasis. Denne artikel er det derfor oplagt at læse i denne sammenhæng.